

"Försminnen"

Del 2

Det känns nu som det är moget för att komma med del 2 av vår lilla tillbakablick.

Allt material till denna del har kommit ifrån Martin Bergman. Materialet behandlar hans uppväxt och "vilda" äventyr i ungdommen, samt kollo´n i Lerkil, yrkeskarriär, vägbyggen mot Kilen och Moarna. Dessutom Böle skola 50 år och skolträffen på samma skola 1986. Vi andra "inblandade" Ingrid och Sven-Olov är Martin mycket tacksam att han delger oss så mycket material och framförallt så mycket detaljer.

När man läser det kommer man ihåg. Ja, så var det..... Men hade man kommit ihåg det själv? Nej jag tror inte det. Martin har ett fint sinne för detaljer vilket vi hoppas att även ni ska uppskatta.

Är det så att ni själva skulle komma på att "Varför har ingen skrivit om -----" Gör det då - du själv. Vi lovar att vi ska ta hand om materialet, till Del 3.....

Sänd gärna materialet elektroniskt till: inf@studiosos.m.se

Bispgården, Osby, Vallentuna
Juli 2001
Ingrid, Sven-Olov o. Martin

"Försminnen"

Martin Bergman fortsätter att minnas

Planering och byggandet av ringen i Böle

Vi är nu inne i det nya årtusendet när jag fortsätter mitt berättande.

Vi har kommit en bit in i februari. Jag konstaterar att mycket av mina berättelser handlar om vägar och minnen längs dessa.

Det kanske inte är så konstigt i och för sig att det blir just så.

För några dagar sedan fick jag ett telefonsamtal till mitt jobb. Han presenterade sig inte utan började det hela med att säga - "jag vill beställa ett gruslass till Sörbölesvägen och det skall spridas mellan Hansan och Mauritzssons

Jag blev helt ställd men kopplade så småningom ihop det hela. Jag kunde inte känna igen rösten. Han fick lov att tala om att det var Jan-Erik Lindkvist. Ni vet han som blev kock istället för vattenbyg-gare.

Hela mitt liv har handlat om vägar i olika avseenden. Jag har projekterat, byggt, underhållit, driftat, administrerat och nu även berättat.

I viss mån har jag även varit inblandad kring planering och genomförandet av s k "Ringen" runt Stockholm

Jag konstaterar då att alla ställen av en viss dignitet har sina ringar. Böle byar inget undantag i detta avseende. Under 30-talet planerades och Ringen i Böle Sörbölesvägen är det jag tänker på. Jan-Eriks samtal gjorde mig ännu mer inspirerad att skriva om Sörbölesvägen. Parallellerna med Ringen runt och Ringen runt Böle är i många stycken slående lika. Sörbölesvägen i Böle Södra Länken i Stockholm är en parallell en annan oenigheterna som förelåg i bådafallen både vid planering och genomförande.

I utdrag av domboken, hållen å första allmänna sammanträdet under lagtima hösttinget med Ragunda tingslag uti tingshuset i Ragunda den 28 Ragunda 1933 står det bl a följande att läsa "Då vägen icke stakats i den sträckning som ursprungligen begärts, samt, då vi icke hava nytta av densamma utan snarare skada, anse vi oss icke plik-tiga att deltaga i kostnaderna härför, varför vi undertecknade vördsammast anhålla om stämning å samtliga av de övriga härförut såsom sakägare upptagna personer bolag med yrkande, att vägförslaget helt slopas till den del som icke lantmätarens förordnande eller, om detta ej låter sig göra, byggnadsunderhåll-Isskyldighet åläggas endast de personer som vi häri yrka skola instämmas".

Kärande part och således de som yrkade detta var mina ättlingar i Bergman-släkten företrädda av min far Runo Bergman. Svarande parter var alla övriga som bodde i Sörböle samt Vivstavarvs AB företrädda av landsfiskalen A.O Åsander.

Käranden Zacharias E Bergman ingav och åberopade dels tvenne skisser över ifrågavarande vägföretag och de fastigheter som berördes därav, vilka lades till handlingarna i målet dels ock följande skrift.

Böle by har sedan urminnestider varit genomdragen av vägar och stigar, som tjänst, dels samfärdseln byar och gårdar emellan och dels som utfartsväg gårdarna belägna ägor och skogsmark. Ehuru allmänna landsvägen Ragunda

Brännan genom tvenne intrigmakares spel, blev så förlagd genom byarna att den är avlägsnat från bebyggelsen, kan dock vägsystemet inom Böhle anses tillfyllest så, att några nya vägbanor icke kan anses av behovet påkallande.

Att en och annan av de redan befintliga vägarna kan tarva sådana förbättringar att de bliva mera lämplig för trafik med hjuldon, är väl ostridigt, men det är mera lämpligt när det gäller dessa byvägar att fastslå den principen, att såsom gjort sedan århundranden tillbaka i fortsättningen få gå från gård till gård första hand främja den lokala trafiken, samt vid förbättringar icke få sträckningar och utföranden som tillhöra högre vägtyper än behovet påkallat.

Av de vägar som nu äro föremål för behandling har landtmätaren Bertil Edstam Konungens befallningshavande i Jämtlands län förordnats att undersökning och kostnadsberäkning av en föreslagen väg över Böhle bys till Karl Forsströms gård i Västeråsen, där den skulle fortsättas av gamla bygata fram till allmänna landsvägen vid postanstalten Stadsforsen. synes som om förnämde intrigmakare även har varit framme och spelat sin när detta vägförslag blivit bortresonerat under förevändning, att åbor icke vore så ekonomiskt situerade att de kunde påläggas kostnaden företaget ifråga, endast Alexander Rundin och Tycko Nilson i Västeråsen ekonomiskt bärkraftiga att deltaga i kostnaden enligt förrättningsmännens beslut.

Landtmätaren har således frångått sitt förordnande och stakat vägen efter en helt annan sträckning än den av K.B anbefalda och från Hans Forsgrens sterbhusdelägares gård fortsatt i motsatt riktning över skogsmarken tillhörig litt N:o 2 Böhle deribland även över mitt skogsskifte som å kartan över är betecknad Da IV.

Denna del av vägen kallas sektion I och beskriver en sådan kurva att den skall genomskära mitt skogsskifte två gånger, utom den skada som sålunda mig, utan att jag kan hava någon nytta av vägen, skall jag även mot bestridande tvingas att deltaga i byggnads- och framtida underhållskostnader. har framhållits att detta vägföretag skall vara nödhjulsarbete, jag känner till och förordningar, men jag kan icke tro att lagen är sådan att en enskild fattig så gammal som jag är, kan mot mitt bestridande tvingas att bekosta utförandet av

Nödhjulsarbete

Om H Forsgrens sterbhusdelägare icke kan finna sig i, att använda samma utfartsväg till landsvägen, som sina grannar, Alma Söderström och Anton så vill jag föreslå, att de med de understöd och bidrag de kunna få av medel, förbättra den väg som är utfartsväg från deras gård till Fors denna väg korsar landsvägen vid J. Forsgrens gård och anlöper flera gårdar Böhle innan den når landsvägen, således kan flera få nytta av densamma och så blir det den fördelen att ingen marklösen behövs då vägen är undantagen gårdar å Hemmanet N:o 1 och N:o 2 litt C.

Då allmänna landsvägen går över mitt förenämnda skogsskifte anser jag att ännu en väg icke är behövlig och jag kan ej heller få någon nytta av densamma, marken till den kan sökandena ej heller taga annat än genom expropriation

Jag vädjar vördsamt till Häradsrätten och yrkar att den del av vägen som kallas sektion I måtte inhiberas och att jag frikännes från alla i detta uppkommande kostnader, samt att sökandena till vägföretaget må vidkännas detta mål uppkommande kostnader och att den av dem som bäst gälda måtte erlägga desamma.

Fors och Böhle den 28 augusti 1933

Vördsamt

Z. E. Bergman

Jag är helt fascinerad över Zacharias Bergmans inlägg i debatten om

Sörbölesvägens tillkomst.

Den ger en liten inblick över en vägs tillkomst och dess födelsevårdor. I dag det på modernt språk för en förstudie/vägutredning.

Alla vet hur det gick, vägen blev så småningom byggd till allas glädje.

Bland annat för oss 40-talister som besökte varann samt sålde jultidningar efter den byggda vägen.

Troligtvis ingick inte dessa kalkyler i form utav nytta för oss i deras utvärdering i mitten på 30-talet.

Här kommer en ny berättelse daterad den 15 sept. 2000

Genvägen

Vägarna i mina berättelser är inte slut. Genvägen måste få en egen berättelse. Genvägen innebar för mig min första kontakt med Bispgårdens stationssamhälle. Jag visste inte ens att det fanns någon annan väg, även om jag hade mina misstankar.

1951 var förmodligen min första kontakt med den andra vägen. Jag och Jan-Eric (min brorsson) hade den stora möjligheten att åka på barnkoloni den sommaren. Kolonin låg på västkusten i närheten av Kungsbacka.

Jag kommer
i dag nämligen
Barnkoloni,
Norrbyvallda,
som kom ifrån
säger mig
Lindé, Kurt
Erik Nyberg,

ihåg adressen än
Ragunda
Jämtebo, Lerkil,
Vi var många
Fors. Mitt minne
namn som Jan
Lindberg, Karl-
Karl-Göran

Forsström samt Jan-Eric och jag. Under vår vistelse vid kolonin fick vi bl a lära oss att simma, besöka Liseberg i Göteborg samt samla på glasspapper.

Hela sommaren var det en kamp mellan oss alla på kolonin att få den största bollen av staniolpapper. Jag kommer inte ihåg vem som fick till den största bollen. Men vad jag kommer ihåg var att jag ej lärde mig att simma.

En eloge till **Ragunda** och **Fors** kommun som gav oss denna möjlighet att stifta bekantskap med västkusten.

Sommaren 2000 besökte jag min barndoms koloni igen. Jag tog en del bilder utav det som fanns kvar från 50-talet. Bryggan där vi lärde oss att simma fanns kvar om än något större nu. Men havsviken den låg vid var densamma. Jag träffade en av invånarna som jag intervjuade. Han kunde berätta att huvudbyggnaden var riven någon gång på 80-talet. Matsalsbyggnaden däremot fanns kvar men numera ombyggd till privatbostad. Byggnaden som personalen bodde i vid den tiden fanns också kvar ombyggd till privatbostad.

Men hur kommer Genvägen in i detta sammanhang? Jo det ska jag förklara. Jag hade lärt känna grabbarna och tjejerna ifrån Bispgården där nere på västkusten. På något sätt fick vi lov att skapa kontakt igen.

Den kontakten gick via Genvägen. Det var inte så lätt första tiden. En viss fiendeskap förelåg mellan oss på södra sidan älven och norrsidan.

Fiendeskap kanske är ett hårt ord. Det handlade mera om lek och kamp. Grabbarna och tjejerna hade byggt kojor uppe vid nipkanten. Vi gjorde allt från sörsidan att försöka erövra dessa kojor.

Genvägen minns jag som liljekonval-jernas och de tomma cigarettpaketens väg. Vanliga märken som jag minns var Bill, Robin Hood, Matanzas, Florida och Boy.

Dessutom fanns det gott om små tomma påsar som var märkta Pool. Så småningom kom vi underfund med vad de små påsarna hade innehållit. Av de stora grabbarna fick vi veta att innehållet kallades "kordong".

Genvägen delade sig till en ytterligare genväg några hundratals meter efter nipkanten. Den andra genvägen, åtminstone för oss var det en genväg ledde till Bispgårdens gamla fotbollsplan.

Ungefär där genvägarna delade sig hade sönerna och döttrarna av Bispgården byggt en jordkoja. Mitt minne säger mig att vi intog denna koja sommaren 1952. Vi lyckades också försvara vårt intag. Vi blev mer och mer djärva och så småningom var vi uppe i Bispgården.

Det handlade inte om kamp eller strid längre. Fiendskapet hade övergått till vänskap. Ingen "Camp-David"-överenskommelse kom till stånd. Tänk om vi hade träffats där nere vid Jordkojan och skrivit ett fredsavtal under ledning av, ja va då, t ex grabbar och tjejer från Bispfors.

På något sätt så blev det en tyst överenskommelse, vi var välkomna upp till samhället. Vi det var jag, Jan-Eric och Håkan Bergman, Hasse och Sven-Erik Svensson, Gerda Backman, Jan-Erik Lindkvist. Undrar om inte Lars-Erik och Bertil Backman samt Bengt Backlund och Leif Sundin från Kilen var med i slutstriderna.

Ovanför Halvarssons handelsträdgård tog Genvägen slut. Vägen blev större så att säga. Den nya breda grusvägen ledde mot Östersund till vänster och om man tog till höger kunde man ta sig ända till Sundsvall. Det såg mera spännande ut om man tog till vänster tyckte vi. Om man tog till höger så var det bara skinnhandlare Edvard Englund som tilldrog vårt intresse. Det var alltså dit alla kalv- och fårskinn hade hamnat efter slakt. Edvard Englunds skinnförråd låg där Nipängen ligger i dag.

Vi barn var inte så glada åt att skinnhandlare Englund bara kom och hämtade skinnen efter slakt. Det visade sig dock att pengarna för skinnen sattes in på våra Postsparbanksböcker som vi fått i skolan. På så vis var allt frid och fröjd igen. Länge så undrade vi dock vart alla grisskinnen tog vägen. Ibland gav vi slaktare Nils Dahlin skulden till att skinnen bara försvann. Kalv- och fårskinnen såg vi ju med egna ögon när Edvard Englund kom och hämtade, men vart tog grisskinnen vägen. Det tog ett tag innan vi kom underfund med hur det låg till och vi kunde fria slaktare Dahlin från skuld till det hela.

Med all respekt för Nils Dahlin måste jag få berätta om en episod som utspelade sig i början av 50-talet. Om det var kalven, fåret eller grisen som skulle slaktas det kommer jag ej ihåg. Men mitt minne säger mig att Jan-Erik och jag var mäkta förgrymmade att något av våra djur skulle slaktas. Bl a hade vi fått fåren av Jonke Bergman. Vi hade fått var sitt får av Jonke Jan-Erik och jag. Ullen av fåren hade vi tillsammans med mor lämnat till Ida Löfgren för att så småningom få varma sköna ullstrumpor utav. Fåren tyckte vi därför speciellt mycket om, även om det luktade när vi hängde upp ullstrumporna över kaminen vid Böle skola för tork ibland.

I alla fall bestämde Jan-Erik och jag att vi skulle gömma slaktverktygen för Nils Dahlin. Vi grävde helt enkelt ner verktygen för slakten vid lägligt tillfälle i en myrstack.

Bl a minns jag att i myrstacken grävde vi ner slaktmask och kniv. Man skulle idag kallat oss veganer. Vår kupp lyckades dock inte. Dahlin kom underfund med vår veganism så att säga. Djuren slaktades av Nils Dahlin oftast och sedan kom Edvard Englund och hämtade skinnen. Köttet hängdes över vintern i ett rum som min far gjort nere vid sågen. Det var dåtidens frys så att säga.

Vi beger oss åter upp till slutänden av genvägen från Hannesforbrons norra sida.

När vi kom till slutet av genvägen tog vi till vänster mot något som kallades för "tätbebyggt samhälle" Det fanns till och med en skylt uppsatt som visade att här började det tätbebyggda

Sommarkväll vid Hannesforsbron

Foto o. © : Alex Fröberg, 1950

samhället. Våra nyblivna vänners småskola låg där på vänster sida. Lite längre fram hade vattenfall upplag av kraftledningsstolpar och annan utrustning, ungefär där stiftelsehusen ligger i dag.

Holmboms fanns där förstås. Otto Holmbom med hans omnibustrafik mellan Bispgården och Sundsvall tillsammans med Anna Norberg. Holmbom och Norberg trafikerade ända fram till Ragunda stationssamhälle.

Man kan fråga sig varför trafiken skulle gå ända till Ragunda. Ragunda hade ju kontakt med yttervärlden genom stambanan. Hammarstrand var vid den här tiden ännu ej upptäckt av oss yngre. Ragunda stationssamhälle är i dag något av det glömda samhället. Fotnot1

Eftersom detta skall handla mera om Fors och tiden från min uppväxt kan jag ändå ej låta bli att beskriva Ragunda. Ragunda var en gång nånting utöver det vanliga samhället har jag en bestämd känsla utav. Där fanns tingshus, Ragunda Härads Tingsrätt, Läkare, Apotek och stor företagsamhet. Ragunda var också känt som en av landets bästa bad och kurorter. Ragunda var långt större i sin framgång än vad Hammarstrand nått idag. Detta mitt inlägg var en parentes som sagt, det ligger ju en bit från genvägen. Det är ändå svårt att helt släppa tankarna från Ragunda. Om jag får vidareutveckla det hela så var det i Ragunda som läkarevetenskapen fanns. Där fanns läkare som Sandin, Bank, Sperber m fl. Vid den här tiden kunde man verkligen prata om husläkare i ordets rätta bemärkelse. Dom gjorde alltså husbesök vilken tid på dygnet det än begav sig. Åtminstone läkarna Sandin och Bank. Ibland hade dom även syster Maja med sig. Hon hade respekt hos oss barn utöver det vanliga.

Nu har jag kommit en bra bit ifrån min barndoms genväg. Vi hade kommit till Holmboms. Hos Sten Persson och hans sportaffär köpte jag min första bandyklubba. Bandyklubban hade jag lockats att köpa genom marknadsföring av min lärare Tryggve Johansson som var lärare vid Böle skola 1952.

Tryggve kom ifrån Nässjö. Nässjö var och är än idag en stor bandymetropol i Sverige. Det var därför helt naturligt att han introducerade bandy vid Böle skola. Om jag inte minns alldeles fel spolades det upp en isbana mellan skolan och lärarebostaden där Tryggve bodde.

Men för det mesta så tog vi "Genvägen" över älven via Hilding Forsströms till Annedal när vi skulle spela bandy. Tryggve var helt suverän på att hantera boll och klubba, tyckte vi barn. Vi hade ju hört talas om "Sladden" Bergström m fl från Nässjö via Hyland och radion. Helt plötsligt så hade vi en idol i Tryggve samtidigt som han var vår lärare. Bispgårdens IF var ju också ett bra bandylag vid den här tiden och hade sin hemmaplan vid Annedal. Sportutrustning köpte man i alla fall hos Sten Persson som man tog sig till via genvägen.

Ifrån min dagbok kan jag också citera följande.
Fredagen den 4 januari 1957.

"I dag var Lasse Backman och jag till Annedal och spela ishockey (kommentar: redan 1957 hade ishockeyn erövrat mark i Bispgården på bekostnad av bandyn). Sedan jag varit där en stund så fick jag en puck i pannan. Jag fick gå in till en gård där dom fick tvätta såret. Sedan for jag "opp" på byn och fika. På kvällen gick jag och lade mig tidigt för jag va matt efter smällen".

Det var min första kontakt med en ishockeypuck, det skulle komma flera. Genvägen till Bispgården och Sten Perssons sportaffär trampades många gånger för inköp av olika sport- och även fiskeartiklar.

Sten hade ju även cykelverkstad och gav oss ungdomar ofta möjlighet att meka med cyklarna där.

Tänk så mycket **en genväg** kan leda till – vänner för livet, upplevelser och möten med nya människor.

Ekskogen oktober 2000-10-13 Martin Bergman

Fotnot 1

Hej, och tack för den mycket intressanta och roliga läsningen.

Ett par saker har jag upptäckt, som inte stämmer

Och så var inte Ragunda stationsområde kurort. Det var Hammarstrand.

Hälsökällan, en surbrunn, finns kvar. Den ligger snett bakom kommunkontoret.

Brunnsläkarens villa står också kvar. Det är den gula trävillan intill

kommunkontoret. Kurortshotellet hette då Hammarstrands turisthotell och

kallades senare Wårdshuset Vildhussen. Men jag förstår varför det har blivit

fel. Kurorten marknadsförde sig som Ragunda kuranstalt. När järnvägen kom

till Ragunda, hamnade järnvägsstationen i skogen som tillhörde Nässets by,

men järnvägsstationen fick namn efter socknen, som fått namn efter sjön som

Magnus Huss tömde (-und i slutet på Ragunda betyder långsmal sjö). Merparten

av Ragunda stationsområde hamnade i den skog som tillhörde Kånkbackens by.

Och samhället som växte upp på gränsen mellan Nässet och Kånkback fick namn efter järnvägsstationen.

Hälsningar från ett regnigt Hammarstrand

Sören Lilja 15 augusti 2001

Min väg från Fors

Min väg ifrån Fors avslutades med ett besök på Texas nyårshelgen 1963/1964. Kjell Dahlgrens med vokalisten Barbro Amren hade sitt sista framträdande tillsammans. Men innan detta hade mycket hänt under senare delen av 50-talet och början av 60-talet varför jag återkommer till detta besök. Vi hade gått hos Ragnar Sandström vid utsättarekursen i Pålgård. Ragnar såg vi upp till. Han visste hur vägar skulle byggas. Han hade gått vid Hässleholms tekniska institut och visste hur vägar skulle utformas. Vi lärde oss mycket utav Ragnar. Vi behövde ett jobb efter detta. I den norra delen av Sverige fanns det inte stora möjligheter till förkovran. Året var 1963. Den första stora utflyttningen från de norra delarna av Sverige hade börjat. Vi försökte på alla sätt att ordna med ett jobb i våra hemtrakter. Nej, alla skulle söderut det hade man bestämt på högre nivå. Södra delarna av Sverige hade förmodligen väldigt dåliga vägar, trodde vi. Jag hade i och för sig provat de södra delarna av landet tidigare så jag visste på ett ungefär vad som skulle möta mig. Jag hade gjort "lumpen" i Solna vid Ing I, så jag visste nog hur man skulle klara sig därnere. Jag hade liftat med en ungdomsvän ända ner till Strängnäs. Ja då, jag visste precis vad som skulle möta mig – trodde jag.

Jag hade dessutom införskaffat gedigna praktikanterfarenheter inom vägbyggnadsbranschen i Härjedalen. I drygt ett år från 1959 hade jag bott i ett s k AMS-läger i trakterna av Linsell, närmare bestämt Ransjö. De 365 backarnas väg mellan Linsell och Hede behövde rätas ut. Vägen kallades så eftersom det var lika många backar som årets dagar längs sträckningen. Platschef vid vägbygget var Olle "Tjockås" Eriksson och ny ung ingenjör med examen från Hässleholms tekniska skola Jan-Åke Roos. Båda två kom ifrån Sveg. Mest hade jag att göra med en utsättare som hette Tage Persson som kom ifrån Östersund. Tage var en mycket duktig skidåkare och man fick verkligen anstränga sig om man skulle hänga med honom i den djupa snön längs den nya vägsträckningen. Min uppgift var att springa med avvägningsstången genom alla skärningar längs den nya väglinjen. Entreprenadfirman Magnusson och Rydén från Lillhärdal hade ersättning efter uppmätta kubikmeter som schaktades och förflyttades efter den nya väglinjen. Det var Tages och min uppgift att mäta upp dessa kubikmeter så att entreprenören fick sin ersättning. Jag förstår än idag inte hur våra uppmätningar kunde bli rätt. Snödjupet var ju mellan 1,5 till 2 meter ibland. Hur lyckades jag komma ner med avvägningsstången till fast mark, trots den djupa snön. Man fick ju lov att "knekta" ända upp till två meter ibland. Det kallades att "knekta" när inte avvägningsstången räckte till, den var ju bara två meter. "Traktor-Kalle" var smeknamnet på en värmlänning som jag kommer ihåg speciellt. Han var förare på en Caterpillar D7, en sån där stor schaktmaskin. I bland kunde det vara riktigt kallt, ja ända ner till – 30 grader. Men arbetet skulle ändå inte ställas in. Varje morgon det var ordentligt kallt eldade "Traktor-Kalle" under sin D7 för att oljorna i motor och hydraulsystem skulle bli något så när funktionella. Mina förvärvade kunskaper kring bilkörning från skoltiden i Fors tack vare Ernst Wiklund fick jag också möjlighet att bättra på. Jag fick nämligen ibland ansvaret att ratta en Jeep längs väglinjen för transport av både material och "väggubbar" trots att jag bara var 17 år. Så snart jag fyllt 18 år åkte jag ner till Sveg och anmälde mig vid en körskola. Efter 2 timmars körning vid skolan fick jag köra upp och så var det fixat. Totalt kostade mig körkortet 121 kronor, inklusive stämpelavgift.

Jag fick många fina vänner under min tid i Härjedalen. Jag lärde känna alla jämnåriga i byarna Ransjö och Linsell. Bl a kommer jag ihåg en av sönerna vid Ransjö gästgiveri, Christer Jönsson. Han var ett år yngre än mig och så snart jag hade fått körkortet i min hand blev jag hans privatchaufför. Han lånade sin fars Volvo PV444 och vi besökte de flesta av dansställena runt hela Härjedalen. Vemdalskalet och Ytterberg var två av de mest besökta dansställena vid den här tiden. Cedermarks med Solveig var det populäraste dansbandet.

Så småningom hade vi nått fram till Hedeviden med vårt vägbygge och jag flyttade dit. Jag fick dessutom löneförhöjning eftersom jag befordrades från praktikant till elev. Lönen utökades från 19 till 21 kronor per dag. Ja, det var faktiskt så att man tyckte att man kunde unna sig lite mera. I Hedeviden lärde man känna ytterligare jämnåriga, men vänskapen med Christer Jönsson fortsatte.

Det blev inte så ofta man kunde åka hem till Bispgården eller Kälarne. Antingen åkte man med Tage Persson i hans bil till Östersund och fortsatte sedan med tåg. Eller också tog man tåget hela vägen från Hedeviden via Sveg och vidare till Brunflo. Där bytte man för vidare färd mot hemtrakterna. Eftersom man jobbade även lördagar vid den här tiden begriper jag inte varför man skulle åka hem. Söndageftermiddag var det dags att åka tillbaka igen. Men längtan till hembygden och allt vad det hade att erbjuda tog väl överhanden. Det var inte lång stund man var hemma. Erbjudanden i form utav dans i Stugun som var mycket populärt vid den här tiden var ett måste. Andra ställen var Rissna eller Skyttmon som också var mycket populära dansställen. Mina kompisar då kom från Kälarne med

omnejd. Lennart Johansson från Krångede var också en mycket nära vän vilket han är även i dag. Antingen lånade han sin fars bil eller också var det Alex, Opel Rekord, som fick sluka bensin vid dessa dansresor. Vi lastade bilarna fulla med brudar och så drog vi i väg. Helgen tog fort slut och man fick åter sätta sig på kvällståget till Härjedalen igen.

Tiden i Härjedalen avslutades med att bygga om vägen upp mot Vemdalskalet. Entreprenör var ett företag från Sandviken som hette Contractor. Jag skapade nya kontakter inom vägbranschen. Jag hade bestämt mig, vägar skulle bli min framtid. Tiden i Härjedalen led mot sitt slut och jag fick lov att skiljas från en massa vänner som jag fått. Det kändes tungt men livet måste gå vidare. Jag hade fått min praktik och det kändes som om nu kunde man bygga vägar. Med förhoppning att snabbt få ett arbete inom vägbranschen vände jag hemåt till Kälarne igen.

Eftersom jag hade bestämt mig för att det skulle bli vägar som jag skulle jobba med sökte jag allt som kom i min väg. Men det var totalt hopplöst ingen ville ha en ung grabb med bara ett års praktik inom yrket. Jag visste ju precis hur man skulle bygga vägar. Jag hade ju fått en mycket fin praktik under min tid i Härjedalen. Men det räckte inte bara med praktik, man måste också ha de teoretiska kunskaperna. Därför sökte jag till alla möjliga tekniska skolor och institut runt om i landet. Men alla skulle bli vägbyggare vid den här tiden tycktes det. Det fanns inte en chans att få plats vid någon skola.

1961 ryckte jag in i lumpen. Jag hade mönstrat och min praktik inom vägar gav helt plötsligt resultat. Jag skulle till ING 3 i Boden. Ingenjörstrupperna visste jag byggde vägar och broar och det passade mig bra. Men Boden det var ju inte precis ett ställe man längtade till. Ingen blev gladare än jag när inkallelsen kom. Jag skulle inställa mig vid Fältarbetsskolan på ING 1 i Solna. Våren 1961 satte jag mig på tåget till Stockholm och Solna. Nu skulle äntligen min karriär inom vägbranschen få sin fortsättning. Det blev inte mycket med vägbyggande. I stället fick man lära sig mycket hur man skulle minera och spränga vägar och broar. I och för sig var det en lärorik tid eftersom det visade sig senare i livet att man hade väldigt stor nytta utav de kunskaper man fick under den här tiden. Däremot fick man mycket kunskaper att bygga färjor och broar vid en tid som vi låg på Laxön i Älvkarleby. Utanför Umeå över Umeälven fick vi också spränga en bro på riktigt. Den gamla bron hade tjänat ut sin tid och skulle ersättas med en ny. Våren 1962 muckade jag och styrde åter "kosan" mot mina hemtrakter.

Det var fortfarande en kärv arbetsmarknad i mina hemtrakter. Jag såg ju på våra vägar runt om i östra Jämtland att vägarna var otroligt dåliga. Varför gjordes ingenting? Det fanns ju hur mycket som helst att ta tag i. Men det var i södra och nordligaste Sverige som vägar skulle byggas. I nordligaste Sverige byggdes det vägar på den höga arbetslösheten. Men det var ju arbetslöshet även i vår hembygd – varför satsade man inte på vägar hos oss, det frågar jag mig än i dag. Starka politiker i de nordligaste delarna av vårt land gjorde att man fick asfalt nästan över varenda myr däruppe.

Jag gav upp vägbranschen ett tag och började barka timmer tillsammans med Lauri Pärssinen och Karl-Erik Boström. Karl-Erik och jag körde traktor i skift runt alla "vältor" efter älven mellan Selsviken och Annedal. Lauri tillsammans med några ytterligare invandrare från vårt östra grannland körde barkmaskinen åt SCA. Man fick verkligen ligga i om man skulle hänga med dessa grabbar. Lauri Pärssinen gjorde ett väldigt starkt intryck på mig. Speciellt gällde det hans berättelser från finska vinterkriget. Som för många andra finländare var kriget orsaken till att han hamnade i vår hembygd. Lauri berättade detta för mig. Han blev skadad i kriget och vaknade upp vid Sollefteå lasarett. Vår hembygd gjorde så starkt intryck på Lauri att han senare i livet flyttade till oss.

Jag barkade och barkade och till slut hade jag tjänat ihop så mycket att jag kunde köpa min första bil. Det blev en Volkswagen av årsmodell 1956. Jag har kvar kontraktet än i dag. Köpeskillingen utgjorde 3800 kronor. 1800 kronor erlade jag kontant och resten skulle betalas på 15 månader. Bilen hade registreringsnummer Z 17335. Affären gjorde jag hos AB Sandström & Ljungqvist. Försäljaren kände jag mycket väl eftersom han kom ifrån Österede, nämligen Sven-Erik Lund. Jag var fortfarande praktikant, det står så i kontraktet. Praktikant Martin Bergman Fack 37 Västede. Min ljusblå "folka" blev min ögonsten. Jag putsade lacken och framförallt trimmade värmen på alla sätt. Värmen var ju inte det allra bästa i dom första folkorna. Ibland lämnade jag in den på service hos Åsbergs och "Toto" fick ta hand om den. Efter hans service var den som ny igen.

Så här kunde det ju bara inte fortsätta. Jag kunde ju inte bara hålla på och barka timmer hela livet. Ibland var det gruskrossning också nere vid älven i närheten av den gamla fotbollsplanen. Men ändå,

så här kunde det inte fortsätta. Då helt plötsligt dök det upp. Man hade startat en AMS-kurs i Pålgård för blivande utsättare. Behövde man äntligen utsättare för att bygga vägar i vår hembygd. Jag kom in vid kursen och Ragnar Sandström blev vår lärare som jag nämnde inledningsvis. Nya kontakter knöts under den här tiden. Det kom grabbar från Dorotea, Östersund, Sveg och många andra orter i mellannorrland. Under ett års tid fick vi lära oss av Ragnar hur man skulle projektera och bygga vägar. När kursen var slut väntade man bara på att nu startar snart något stort vägbygge hos oss. Inget hände, det blev att åter söka upp arbetsförmedlingen igen. Döm om min förvåning, det var bara södra Sverige som gällde för att få ett jobb. Det fanns hur mycket som helst att välja på där nere. Jag valde Eskilstuna. Jag skulle få börja vid ett vägmästareområde som hette Kjula och låg utanför Eskilstuna. Den 7 januari 1964 skulle jag inställa mig vid vägmästareområdet. Ytterligare tre grabbar från kursen hade valt att flytta till Södermanland. Vi kom överens om att tillsammans göra sällskap ner mot det väglösa landet.

Innan jag skildes från min hembygd skulle det dansas. Valet var lätt vart man skulle åka. Givetvis blev det Texas nyårshelgen 1963. Kjell Dahlgrens med Barbro spelade för sista gången tillsammans. Det blev ändå ett glatt farväl av min hembygd. Kjell Dahlgrens orkester var otroligt populära vid den här tiden. Om dom så spelade 10 mil bort så åkte man dit. Soloframträdande utav Bertil Westlund med Gitarr-boggie var en höjdpunkt vid varje danstillfälle. Det var lika fantastiskt som Gene Krupas solo på trummor i filmen Moonlight Serenade.

Resan mot det väglösa landet startade några dagar senare för att vara framme till den 7 januari 1964. Jag, Ola från Dorotea, Johnny från Rätan och Lennart ifrån Frösön gjorde sällskap. I dag är jag, Johnny och Lennart fortfarande kvar. Jag har i och för sig flyttat till Stockholm, men Lennart och Johnny finns kvar i det väglösa landet. Det fanns en tid när även min längtan till hembygden höll på att ta över. I slutet av 80-talet läste jag företagsekonomi vid högskolan i Borlänge. Efter studierna tänkte jag testa min konkurrens på arbetsmarknaden. Just vid den tiden sökte man ny ekonomichef vid Ragunda kommun. Det gick så långt att jag till och med var upp på anställningsintervju i Hammarstrand. Efter vad jag kunde förstå av intervjun låg jag väldigt bra till att få tjänsten. Jag tackade emellertid nej så småningom. Om det varit gamla Fors kommun enbart då hade jag nog tackat ja. För Ola från Dorotea tog längtan till hembygden överhand. Därför vände han tillbaka efter en kort tid till sin hembygd. Jag förstår honom.

"Ålderstegen"

Detta är en snabb exposé
Över min "förändring"
genom lifet!

Tidigt 40-tal
Foto Enar Jonsson

30 september 1954
Foto Sivert Westin Drömme

Sent 50-tal
80-tal,
Seglar i Skellefteå

1965
90-tal
tillsamman med Sören
Markgren, hockeyvän från
50-talet i Bispgården
och även sväger

Tidigt 70-tal
årgång 2000
på Vemdalskalet

“Förminnen”

Vägen till slätterängarna

Jag lärde mig slå med lie utav min far och mina bröder. Träningen var förlagd till slätterängarna i Böle. Man kanske inte kan tala om slätterängar i Bölessluttningarna. ”Ängarna” låg i alla fall när man hade kommit upp för alla backarna i Böle.

I Hanne så kan man däremot tala om slätterängar. Där var det vår familj och Ernst Åsell som såg till att hålla ängarna öppna. Ernst arrenderade av Wifsta Warf ängarna närmast Hannesforsbron. Mellan sågen som min far drev och Ernst Åsells arrende hade vi våra slätterängar. Närmast sågen så var det Emil Bergman som slog.

Totalt fanns det fyra hölador som skörden bärgades till. Mitt ovanför Hanne en bit upp i skogen fanns ”Lillgodset” en liten slätteräng som Ernst Åsell och hans familj skördade samt en lada att så småningom bärga skörden till. Ernst hade egen häst och slätteraggreat som han slog sin del med. När det var dags för skörd kom han och hela hans familj ner till Hanne för slätter. För oss barn var det alltid ett stort ögonblick när familjen Åsell kom. Vi fick då träffa våra skolkamrater vid den här tiden, Sven-Ove och Jan-Erik. Torsten och Eskil var dom äldre bröderna som såg till att slå den så kallade ”skrabben” i kanterna på lågdorna efter det att Enst slagit med hästaggreatet.

Fortsatte man vidare en stig ovanför Lill-Godset kom man till våra lingonställen. Stigen som slingrade sig genom skogen slutade vid ”kraft-lininga” och där fanns det gott om lingon. Kraft-lininga var vårt uttryck för en högspänningsledning. Var denna högspänningsledning började och slutade hade åtminstone inte jag någon uppfattning om vid den här tiden. Men ett visste jag och det var att ledningen korsade Sörbölesvägen. ”Ringen i Böle” som jag beskrivit i en annan berättelse. Vägen som ledde till mina ungdomsvänner på Sör-Böle. Där fanns Jan-Erik och Elsy Lindkvist, Sven-Erik och Hasse Svensson och inte minst min ungdomsförälskelse Maj-Lis.

På något sätt blev det dubbel spänning att komma till ”kraft-lininga” och samtidigt veta att den korsade andra vägar. Lingon fanns det i alla fall i massor uppe vid ”kraft-lininga”. Uppe vid ”kraft-lininga” var vi tills ”bärkontarna” var fulla. Vi hade med oss kaffe som vi kokade över öppen eld i plåtburk. Min favoritmacka skulle man givetvis kunna bereda. Favoritmackan var tunnbröd bakat hos Dahlins med messmör under och ost uppepå. All den här upplevelsen kom något senare efter den höskörd som nu skulle gå av stapeln.

Stigar till lingonmarker. Bilden är ej från vägen upp till ”Kraft-Lininga”. Men jag tycker att den symboliserar tiden för vandringar till lingonmarker. Bilden är tagen av Alex Fröberg och är hämtad från bärmarkerna i Västanede och troligt 40-tal.

När Allan Öhlen från Kilen kom med sin blå Fordson Major med påmonterat slätteraggreat då visste man att nu var det dags för oss att åka till Böle och skörda samt slå ”skrabben”. Innan dess hade det varit noga förberedelser inför den stundande ”slåttannen”: Liarna hade slipats, krattorna hade fått en översyn. Liarna hade slipats på stenen där jag fastnade med tungan en vinterdag. Jag förstår än i dag inte varför jag skulle smaka med tungan på slipstenen. Men där satt jag fast och blodvite uppstod innan tungan åter var tillbaka på sin ordinarie plats. Det var vi barn som drog slipstenen. Far eller någon av mina bröder slipade liarna. När alla redskap hade setts över var det äntligen dags att åka upp till Böles sluttningar. I förberedelserna ingick också att se till att svagdricka fanns inhandlat från ”Bryggarn”. Han kom från bryggeriet SOBRA i Sollefteå och hade allt från pilsner till läskedrycker på sitt lastbilsflak. Min bror Eric hade taxirörelse vid den här tiden. Antingen packade vi in oss alla i hans bil eller också cyklade vi Bölesbackarna upp.

Åsells hade som regel hunnit hässja färdigt. Det luktade underbart från det nyhässjade höet. Mittemot Åsells hölada på andra sidan Kilenvägen fanns en påminnelse ifrån andra världskriget. Det var ett skyttevärn. Skyttevärnets användes utav den sk "Landstormen".

Landstormen skulle försvara Hannesforsbron i händelse att någon skulle komma och bomba förbindelsen över älven. I detta skyttevärn doftade det vid den här tiden från underbara smultron som var en härlig doft tillsammans med det nyhässjade höet ifrån Åsells lägdor.

Landstormssoldater utanför vårt hem i Hanne tillsammans med från vänster, min bror Eric, vår kusin Astrid Nyberg, mor Annie och far Runo Bergman
Foto: Brandells foto Bispgården

Jag kommer även ihåg minnen från efterkrigstiden som hade med försvar att göra. Visserligen var dessa minnen ifrån senhöst eller vintertid och hade inget med slätterängar att göra. Där kom dom ifrån regementen i hela mellersta Norrland. De kom ifrån hela Sollefteås garnison och alla Jämtlands regementen och naturligtvis skulle dom försvara Hannesforsbron även om kriget var slut. Militärerna kom i långa karavaner och där stod dom nyslagda lägdorna och de var ju precis perfekta att slå upp ett försvarslagsläger på. De kom i långa karavaner, för det mesta ifrån norra sidan, förmodligen ifrån T3 och I21 i Sollefteå. Jan-Erik och jag hade en väldigt fin förbindelse med försvaret av Hannesforsbron. Vi hälsade på beväringarna som "tältade" på Åsells lägdor och fick en väldigt fin kontakt av det svenska försvaret. När dom hade avlägsnat sig vidare på reträtt västerut plockade vi tomhylsor i massor över hela Hanne. Vi tog dessa hylsor i förvar till ett blivande indianläger.

På Hannemons högra sida som vi passerade var det fortfarande full aktivitet med gruskrossning. Stora moln av stendamm var ett tydligt bevis på detta. Till vänster på Hannesmon passerade vi vägen till Lill-Ånge en liten slätteräng som fanns där vid den här tiden. Man kunde också ta sig till Dahlins via den här vägen. Efter vägen fanns flera grindar som man fick lov att öppna och stänga, innan man passerade Lill-Ånge och så småningom var framme hos Dahlins. Efter vägen hade vi Bölesbarn också byggt flera kojor av tallgrenar som vi ställt samman som en lappkåta samt täckt med mossor. Ja, egentligen var det ett indianläger i fantasin från dåtidens ungdomsböcker. Böckerna då, som nu handlade om Sitting Bull, Skinnstrumpa och Siouxindianerna. Där förvarade vi även tomhylsorna av modell -96 från efterkrigstidens manövrer i Hanne. Vi behövde aldrig använda tompatronerna. Men patronerna innebar ju en viss makt för oss barn att som indianer försvara mon.

Hannesmons vänstra sida var också en campingplats för tältande turister från södra delen av Sverige, samt konstnärer som fångades av älvens och omgivningarnas skönhet. Bl a av en zigenarefamilj som återkom varje sommar vid den här tiden. Men även utav inhemska konstnärer som Savukoski som var en invandrare från Finland och bodde på Österåsen. Savukoski, målade bl a med berättelse från minnesbilder av min far Runo Bergman hur forsen såg ut före Hannesforsbron och all utbyggnad i älven. Bl a med laxtinor som fanns vid Hannesforsen.

Första slätterängarna som man passerade på vår väg upp till Böle fanns på vänster sida ner mot Dahlins och älven. Därnere bakades det tunnbröd på Vilma och Bertil Söderströms tid. Vid den här tiden så var det Anna och Olle Dahlin som skötte slätterängarna från Bölesvägen ända ner mot älven. En gång höll jag på att drunkna i "dyngkasan" hos Dahlins. Sonen Karl-Olov fick fiska upp mig. Jag kanske var i åldern 5-6 år när detta hände. Ni må tro att det luktade "dynga" om mig. Tunnbrödsbakningen avbröts och bagardamerna såg till att jag blev ren igen nere vid älven. Efter Bölesvägen mittemot Dahlins minns jag också att någon hämtade blålera i en liten schakt på vägens högra sida. Där man för övrigt kunde möta Lennart Nyberg på "bob" vintertid vid försäljning av

Ålens & Åkerlunds jultidningar. Jag kommer inte ihåg att det fanns någon keramiker i Fors. Blåleran kan ha använts till annat förstås. Jag minns också att Jan-Erik och jag fantiserade om att det var någon som stoppade in blåleran i glasburkar och sålde som skönhetscreme till hugade spekulanter bland Böles damer. Vi hade nämligen läst i August och Lotta att Russenkvist lurade Lotta och damerna i serievärlden med sådant. Kan det ha varit Lennart Nybergs försäljning av August och Lotta som påverkat oss mån tro?

Fortsatte man sedan vidare efter Bölesvägen så var det "Väst-Gål-Johan" som slog på nästa äng. Ja hela Bölesbackarna upp till våra sluttningar, smattrade det av skördemaskiner och folk som "vätte" sina liar. Allra sista ängarna på vänster, innan vårt, sköttes av Simon Bergman och hans familj. På motsatta sidan och närmaste granne till vår slåtter ligger "Erke-Hanan". Erik Nilsson, även känd som "Hås-Erik" och hans familj skördade dessa ängar. Erik var en kraftkarl och vi barn tyckte så synd om honom varför han alltid var så hes – därför namnet "Hås-Erik". Man inbillade oss även att när han var i Amerika en gång så blev han skrämmd av indianer och hesheten skulle ha uppstått då. Erik hjälpte oss både med häst och släprens samt höbärgning när det var så dags.

Väl framme vid våra ängar mötte mor oss. Hon hade i förväg cyklat upp till vår sommarladugård för att mjölka korna. Varje morgon och kväll sommartid cyklade hon dessa Bölesbackar i detta syfte.

Mjölkkrukorna hade hon hängande på cykelstängeln. På hemväg ner till Hanne och när krukorna var fulla stannade hon till hos sin syster Beda som köpte mjölk. Ibland cyklade hon även ner till Dahlins om "tätten" för att göra tjockmjölk tagit slut. Det fanns alltid en garanti att hos Dahlins fanns det "tätte". Förmodligen var vi alltför glupska emellanåt och såg därför inte till att det fanns tillräckligt med tjockmjölk kvar för att åstadkomma ny.

Svagdrickan såg man omedelbart till att den hamnade i kalkkällan i dalsänkan mitt nedanför "Berget". Kalkkällan som försett Böle med vatten en gång i tiden. Det berättades att man med häst och släde och stora trätunnor försåg Bölesborna med vatten.

Allan Öhlen hade varit där några dagar tidigare och slagit med sin traktor. Nu gällde det att slå skrabben i slänter och lägdkanter. Erik Nilsson kom med sin häst och släprens och snart var den första höhässjan påbörjad. Ibland ropade någon – jordgetingar! Allt stannade då upp. Med en liten trasselsudd indränkt i något eldfängt ämne som stoppades ner i jordgetingboet och tändes på så var det problemet löst. Jag tränade och tränade med den nyslipade lien och snart var jag riktigt bra på att slå skrabben. Erik Nilsson svettades nånting kopiöst i sitt arbete att släpa ihop höet och snart var den första hässjan klar. Svagdrickan hämtades från kalkkällan och det blev en kort rast i skuggan av hässjan. Medtagen proviant som kaffe och bröd ställdes in under skydd av höet på hässjan och snart var arbetet igång igen. På östra sidan om dalen så blev det tre till fyra dubbelhässjor. På västra sidan där det fanns två lägddor blev det minst det dubbla antalet hässjor. Det kändes skönt när allt var klart. Skrabben hade vi också krattat i dalsluttningarna och det doftade underbart av nyhässjat hö. Efter någon vecka var det dags för höbärgning och Erik Nilsson kom med häst och höskrinda. Min uppgift då var att trampa hö i ladan. I förberedelserna ingick också att se till att svagdricka fanns inhandlat från "Bryggarn". Bryggarn, det var dåtidens Coka-Cola-leverantör. Han kom från bryggeriet SOBRA i Sollefteå och hade allt från pilsner till läskedrycker på sitt lastbilsflak.

Höbärgning vid hemmet i Västanede.
Foto Alex Fröberg

Rast vid höbärgning
Foto: Alex Fröberg

Ängarna i Böles-sluttningarna bestod inte bara av höskörd. Där fanns gott om vilda vinbär, hallon och åkerbär. Det smakade underbart i samband med skörd och höbärgning. Nedanför vägen hade vi vår sommarladugård med tre mjölkkor som gick och betade i hagen ända ner till älven.

Nere vid älven, mitt emot Annedal fanns en utmärkt badplats. Ibland hände det att man tog sig ett dopp därnere efter skördarbetet.

När allt var klart i Böle vidtog skördarbetet i Hanne. Antingen var det Allan Öhlen eller också Stig Engström som slog med traktor därnere. Emil och Maria från Berget kom och vi hjälptes åt med krattning, skrabbslätter och höbärgning. När slåttern var över kunde vi barn återfå vår fotbollsplan och OS i Hanne kunde genomföras programenligt.

Denna berättelse tillägnar jag min mor och far, Annie och Runo Bergman. Min mor för att hon kämpade med att cykla upp till Böle sommartid för att mjölka våra kor. Min far för att han lärde mig hur man handskas med en lie och hålla den vass.

Martin Bergman i juli 2001

Vägen mot Kilen och Moarna

Den som trodde att det var slut på mina vägar från barndomen trodde fel. Hittills har resorna gått norr- och österut. Nu tänkte jag "styra kossan" västerut från Hanne sett, nämligen mot Kilen och Moarna, ja kanske t o m utsocknes, till Ragunda. Ragunda stationssamhälle ligger mig speciellt varmt om hjärtat av dom delar som ligger utanför Fors.

Tiden jag beskriver handlar om tiden från de första fem åren av 50-talet. Jag har tidigare berättat om sågen i Hanne och händelserna kring den. I Hanne hade vi även jordbruk och boskap. Kreaturen på den här tiden gick fritt efter vägarna och betade sommartid. Vi hade våra för det mesta i hagen uppe i Böle. Jag undrar hur många gånger vi jagade ut kreatur från "grönföråkern" i Hanne. Dessa kreatur kom i första hand efter vägen från Kilen. Jag är lite för fin i kanten att nämna vilkas kor det var. Men det var några från Kilen som tyckte om inhägnaden i Hanne alldeles speciellt. Jag och mina brorssöner fick många gånger fungera som cowboys för att jaga ut dem på vägen igen. Vi kanske inte var så värst bekymrade över grönforet. Värre var att dom sket på vår fotbollsplan och friidrottsanläggning (stavgropen där OS i Hanne gick av stapeln) också. Det finns mycket att berätta om händelser just kring betande kor efter vägen. En händelse som jag kommer ihåg alldeles speciellt var när en av våra kor hittade planken som vägfolket bytt ut från Hannesforsbrons farbana. Planken låg upplagda i grusgropen på Hannesmon. En utav våra kor slickade på dessa plank och som följd att vi fick lov att avliva kossan. Planken var behandlade med arsenik konstaterades efteråt. För oss barn var det förstås inte roligt, eftersom det för oss var favoritkossan

Hanne mitt hem på 50-talet
Färderna efter Kilenvägen, som vi oftast kallade den, slutade för det mesta i Ragunda om man åkte bil. Syftet med dessa resor var antingen att det var cirkus i Ragunda eller också skulle man få en spruta av syster Maja.

Vad jag kommer ihåg var det endast till Ragunda (inom östra Jämtland) som olika Cirkusar kom.

Cirkusnamn som jag lagt på minnet var sådana som Miores Schreiber och Rolando. Det var högtidsstunder när man fick åka på dom. Varje försommar kom dom åter. Färden dit var oftast med taxi, en stor taxi som regel.

Oftast gick man ihop flera familjer för att det inte skulle bli så dyrt. Skulle tro att det var Otto Meyers bilar för det mesta. Ett sant nöje var det i alla fall när cirkusarna kom till Ragunda. Jag vill inte på något sätt förknippa syster Maja med cirkus. Men frågan är om det inte var cirkus innan man kom iväg. En viss rädsla förelåg bland oss barn för henne. Det visade sig så småningom att hon inte var så farlig, tvärtom en mycket bra sjuksköterska.

Dom långa resorna efter Kilenvägen gick med bil, men dom korta gick med cykel eller spark vintertid. Längre än upp till Moarna cyklade man inte. Oftast så slutade den vid kurvan, mittför Anderssons för där spelades fotboll eller bandy på vintern nere på älvens is, eller på en tjärn som jag inte kommer ihåg namnet på. I kurvan där fanns det också handelsbod vid den här tiden.

Om jag inte minns alldeles fel hette dom Hamkvist som förestod affären. Jag kommer ihåg det alldeles speciellt för jag hade en skolkamrat som hette Rut och som kom därifrån. Varför jag visste att hon kom därifrån berodde på att hon som regel hade godis och frukt med sig ifrån affären.

Det fanns en tid också som man åkte lastbil från Hanne efter Kilenvägen. Ett stort nöje för oss vid den här tiden var att leka i "grusgropen" på Hannesmon. Man frågade om man fick "åka med" lastbilarna som körde åsgrus och makadam. Dom flesta tillät att vi fick "åka med". Wikander från Lien kommer jag speciellt ihåg, han nekade aldrig.

Däremot bilarna som det stod J W Andersson, Kälarne på, där var det nobben. Salomonsson ifrån Bölestrand var också hygglig och tillät oss "åka med". Första tiden handlade det om att räta ut kurvorna mellan Sundins och Zälls och dit körde

man lassvis med grus ifrån Hannesmon.

Jag har bara ett svagt minne utav dessa kurvor, men där fanns kurvor att man ibland undrade om man var på väg tillbaka igen. En period senare handlade det om att bygga ny järnvägsbro över Indalsälven och då fick vi följa med dit.

Många är minnena från Kilenvägen och kanske det starkaste är när man passerade förbi Olof Petter Nordlunds hem på Kilen. Det var alltid spännande att passera förbi där eftersom vi barn gav oss den på att där bodde jultomten. Jag träffade aldrig Olof Petter. Det kanske var synd. Men däremot träffade Alex Fröberg honom. Alex var en mycket duktig fotograf som också fick fotografera honom. På bilden intill ser ni Petter Nordlund som en skogens son. Alex blev också min styvfar eftersom han ingick äktenskap med min mor 1959. Han blev mycket god vän med Petter Nordlund vid tiden som bergskurvan vid Anderssons på Moarna rätades ut.

Jag själv har inte så mycket minne kvar från just det arbetet. Alex har dock berättat för mig om tiden han fanns där som vägarbetare och samtidigt tog med sig en hel del fotografiska minnen därifrån.

I Fors finns det gott om bra spelmän. Skulle man lära sig spela dragspel då skulle man åka till Henry Näselius. Han bodde på Kilen, första huset till vänster när man cyklat uppför alla backarna från Hanne. Jan-Eric och jag fick ett dragspel och Henry blev vår lärare. Jag hade inte den rätta talangen för att lära mig fullt ut. Jan-Eric han lärde sig på mycket kort tid och är än i dag en mycket fin spelman. Grunden lades i alla fall av Henry på Kilen. Lyckobringaren och Gärdebylåten var Jan-Erics signaturmelodier då.

Om man skulle bada var det ju förstås älven som gällde, även om det var isande kallt för det mesta. Men även "Dammen" på Kilen mittemot Backlunds var ett populärt ställe. Jag vet inte hur dammen kom till men förmodligen handlade det om fiskodling precis som idag. Om man skulle bada i älven så gick man till "stugbåten". Stugbåten låg på norra sidan av älven, ungefär mittemot "Lillänge". Lillänge var en slätter som låg på skogsvägen efter älven på södra sidan. Fortsatte man skogsvägen så kom man så småningom fram till Dalins. Där fanns det gott om violer och andra fina blommor bl a kattfot som man inte ser skymten utav idag. Smultron plockade man också efter älvbrinken på Hannesmon.

Färderna efter Kilenvägen slutade ofta hos Halvard Ivarsson. Han bodde i huset som egentligen kallades Brandells. Jag vet inte vad det kallas idag. Men hos Halvard spelade vi fotboll och läste serietidningar. Hopalong Cassidy och Tex Willer var vad jag minns de populäraste serierna. Serietidningar var nånting nytt vid den här tiden, åtminstone för oss. Vi delade lag bland Kilenpojkar, ja ibland kom dom också ifrån Moarna. Grabbar som Åke Viberg, bröderna Amren m fl. "Klister-Kalle" stod i mål förstås. Ja ni känner ju redan honom ifrån OS i Hanne, min brorsson Jan-Erik. Halvard var en verkligt fin kompis som vi såg upp till. Han kunde pumpa 5:ans fotbollar så att dom var användbara. Dessutom hade han närmast så att han kunde laga bollarna med becktråd om dom gick sönder i sömmarna.

"Kaffeknulen" låg mitt emot där Halvard bodde. Jag vet inte varför det kallades så. Men där bodde i alla fall skogsarbetare. Förmodligen hade dom gott kokkaffe eftersom det kallades så. Det var som en viss mystik över denna s k "Kaffeknul". Vi barn förstod det aldrig och jag var aldrig in där. Strax innan Brandells från Hanne sett bodde Öhlens och det var också fascinerande att passera eftersom vi hade hört talas om vilka fantastiska simmare det fanns i den familjen. Jag tror att bröderna hette Sixten och Allan. En bit in ifrån Öhlens bodde Johan Linberg som hade varit med om att bygga stenmuren runt skogskyrkogården. Går vi tillbaka efter Kilenvägen nedanför Henry Näselius bodde det dragspelare som Ingegerd, Ragnar, Gösta och Rune Moberg. Jag tror att Jan-Eric tog mycket stort intryck av dessa dragspelare syskon.

Strax innan Öhlens bodde Ernst Erikssons. Dom hade betande kor som gick efter Kilenvägen, ja ända ner till Hanne och längre ibland. Men dom kom förmodligen alltid hem till kvällen när dom skulle mjölkas.

På tal om betande kor kom jag att tänka på Brita Mattssons kossor ifrån Böle. Hennes kor gick också och betade efter Bölesvägen. En gång gav dom sig iväg

över Hannesforsbron och in i inhägnader på norra sidan.

Dåtida fjärdingsman Kristiansson satte upp skyltar på södra sidan bron med texten, att inga kor fick passera över bron. Kossorna brydde sig inte om detta utan gav sig åter på utflykt över bron och till dom gröna ängarna på norra sidan. Detta fick till följd att fjärdingsmannen tog kontakt med mor Brita och frågade om hon inte sett skyltarna. Jo då, men fjärdingsman måste förstå att mina kor kan inte läsa och därmed var det inte mera att orda om det.

Under senare delen av 50-talet vågade man sig lite längre ut efter Kilenvägen. Vid dessa tillfällen tog man bussen. Varannan vecka var det Holmbom och Norbergs bussar som turades om att trafikera. Jag följde med ibland eftersom jag kände konduktörerna på bussarna.

Vi hade vårt speciella skäl nämligen att träffa flickorna i Ragunda. Om flickorna inte var hemma så var det pokerspelet som fascinerade oss vid ändhållplatsen som var Ragunda Gästgiveri. I bussen som väntade på återgång mot Fors och vidare till Sundsvall spelades det hög poker. Resenärer hade följt med, ja jag tror ända från Sundsvall ibland men även ifrån Böle och Bispgården bara för att få spela.

Det var alltid spännande att titta på spelet. En av dessa pokerspelare skulle jag väl kunna nämna. Han hette Donato Pocossa och var italiensk invandrare. När han inte spelade poker sålde han ballonger och annat "tingeltangel" vid festplatser i östra Jämtland. Ja, bl a när det var cirkus i Ragunda.

Men jag måste säga att flickorna i Ragunda drog mera. En gång var jag och en av konduktörerna på Luciafest vid Näsets bygdegård. Då var det inte poker som gällde. Det var flickorna i Ragunda med omnejd som drog. Vi hade träffat två förtjusande unga damer.

Den ena hade redan en pojkvän som kom på att vi flirtade med deras flickor, vilket fick till följd att det blev tumult, minst sagt. Jag åkte på stryk riktigt ordentligt av Ragundagrabbarna, dom var flera stycken nämligen.

Jag blev tämligen illa tilltygad med blåögon som följd och jag tror att även näsan fick en knäck. Den bataljen glömmar jag aldrig och det dröjde länge innan jag åter besökte Näsets bygdegård. Vid den här tiden spelade jag också ishockey vilket jag tog till skäl att säga varför jag hade mera blå ögon än normalt.

Jag lärde känna en sedermera mycket god vän från Ragunda Näset, nämligen Bertil Backlund. Vid besök hos honom visade han mig tidningen All-Sport och på så sätt blev jag en trogen prenumerant så gott som hela 50-talet. Ansvarig utgivare var Edvin Ahlkvist i Göteborg. Han blev även Ingemar Johanssons manager. Jag har fortfarande tidningarna kvar. Det är lika fascinerade i dag att läsa om Sixten Jernberg, Ingemar Johansson, Veiko Hakulinen m fl och deras storhetsperioder. Vägarna i mina berättelser håller på att ta slut. Vägarna har hjälpt mig att återkalla minnet av små episoder från den här tiden. I mitt snart 60-åriga liv har jag bott och verkat nästan 40 år av mitt liv i södra Sverige. Det har varit orter som Eskilstuna, Stängnäs, Nyköping, Danderyd och numera Vallentuna. Trots att jag bott större delen av mitt liv här nere består kärleken till min hembygd, i första hand till Fors men även Kälarna som kom att bli min andra hemvist ett antal år. Om det blir en fortsättning skulle den i så fall handla om vägen från min hembygd. Berättelserna därefter handlar om andra vägar. Man kan ju alltid hoppas på att få berätta om vägen hem.

För hem är ändå Fors.

Martin Bergman

Vägen till det väglösa landet

Vi hade alla gått vid Arbetsmarknadsstyrelsens skola i Pålgård för utsättarebiträden hos Ragnar Sandström när vi anträdde resan på vänster sida av vägen till det "väglösa landet" efter nyårshelgen 1964. Arbetsförmedlingarna vid våra hemorter såg till att synkronisera att vi kom något så när till samma trakter söderut. För min del var det Holger Pålsson i Kälarne som ombesörjde kontakterna till det väglösa landet söderut. Inget klander över arbetsförmedlingarna. Dom gjorde ett fantastiskt arbete för att se till att vi kom till ett gemensamt mål, nämligen Mälardalen. Vi körde förstås inte på fel sida eftersom det fortfarande var vänstertrafik i Sverige vid den här tiden. Dessutom var det fri fart på vägarna. Jag hade då ingen aning om vad som väntade mig just med avseende vänster eller högertrafik. 1967 kom jag nämligen att vara med om att genomföra omläggning till högertrafik i Strängnäs.

Det var Ola ifrån Dorotea med sin stålblå Volvo Sport PV 544 och det var jag i min splitter nya vita Opel Kadett som jag inhandlat av Sven-Erik Lund hos Sandström & Ljungkvist i Östersund. Tillsammans med mig åkte Johnny ifrån Rätan. I förväg hade också Lennart ifrån Frösön åkt i sin grå Wolkswagen tillsammans med sin familj. Alla hade vi gått skolan i Pålgård och gett upp hoppet att få ett arbete i våra hemtrakter. Ytterligare tre som gått i Pålgård styrde kosan mot Örebro med omnejd. Det var inte så enkelt att lämna hemtrakterna bakom sig. Jag hade kvällen före tagit farväl utav alla vänner på dans vid Texas på Söneråsen. Kjell Dahlgrens med Barbro Amren hade sitt sista framträdande tillsammans. Det var en fantastisk kväll trettondagsafton 1964. Många betraktade mig som en svikare eftersom jag skulle flytta söderut. Jag lovade alla mina vänner att jag skulle snart vara tillbaka igen. Jag hade ju äntligen fått ett fast arbete som snart skulle ge möjligheter att flytta tillbaka till hemtrakterna igen. Nästan 40 år senare träffade jag den person jag sist tog farväl utav vid dansen. Det låter nästan otroligt men det var vid en "yxkastartävling" i Kolsva.

Vi upptäckte snart att vägarna var helt fantastiska, vad fanns det att göra i det som vi trodde var ett väglöst land - kunde det verkligen finnas något att göra här? Resan ner var mycket angenäm. Vi hade mycket att berätta om vad som hänt under den gångna nyårshelgen. På Olas berättelser förstod jag att han inte skulle bli kvar så länge. Vi var alla 40-talister och drabbade utav arbetslösheten i våra hemtrakter. Enda chansen att förkovra sig var att "dra söderut". Alla var vi överens om att det bästa hade varit om vi hade kunnat stanna i våra hemtrakter. Många stannade kvar under mottot "vi flytt int". Men om det nu var problem med vägar därnere i södra Sverige var det klart att vi ställde upp. Vi skulle snart fixa till vägarna eftersom vi hade fått gedigna kunskaper hos Ragnar.

Målet var Eskilstuna. Bostad skulle också vara ordnad. Det var med stor spänning vi närmade oss Eskilstuna via Uppsala och Strängnäs. En sk nattpatrull skulle möta oss vid Kjula handel strax öster om Eskilstuna. Det var rätt sent på kvällen den 7 januari 1964. Hade dom en speciell nattpatrull för att ta emot alla som flyttade från de norra delarna av landet skämtade vi om. Vi skulle snart få veta. Ola låg i täten med sin Volvo sport och vi låg tätt efter. När vi kom till Strängnäs skulle vi ta europaväg 3 mot Eskilstuna. När vi kom in på europavägen fick jag omedelbart utöka avståndet till Ola. Det var som att komma in på en leråker med slask. Vad tusan håller dom på med här tänkte vi. Vi skulle snart få vår förklaring.

Nattpatrullen skulle vara en gul Scania Wabis 75 som skulle stå och vänta på oss vid Kjula handel. Mellan Strängnäs och Eskilstuna är det inte allt för långt så vi började hålla korppluggarna öppna. Snart nog dök den upp den gula Scanian som stod parkerad mitt emot Kjula handel. Vi parkerade framför bilen och klev ut. Chauffören som presenterade sig som Harry Karlsson undrade om vi var norrlänningarna som han fått i uppdrag att möta. Allt stämde, men varför en nattpatrull som mottagningskommite undrade vi. Harry skrattade och förklarade att just den här veckan var det han som nattpatrullerade E3:an. Han hade i uppdrag att sanda om det skulle uppstå halka på vägen. Ja, men det är ju inte sand som ligger på vägen tyckte vi. Han förklarade att man måste blanda in 15-20 50-kilossäckar med natriumklorid för att sanden skulle ligga kvar på vägen p g a den intensiva trafiken. Kjula handel låg där mittemot på andra sidan av E3:an. Det skulle visa sig senare att affären skulle få en viss betydelse i mitt fortsatta liv. Harry berättade att vi skulle bo i ett hus strax bakom Kjula handel som ägdes av affärsinnehavare Lundström.

Harry visade oss till stugan som vi skulle bo i. Det var en liten röd stuga med två rum samt vedspis och fotogenkamin byggd kanske nån gång på 20-talet. Det första Ola gjorde var att plocka fram sin grå-palt som han hade haft med sig från Dorotea. Det var första gången jag stötte på dessa

läckerheter. Tänk att få göra det i Eskilstuna och inte i Västerbotten där den har sitt ursprung. Han bjöd både mig och Johnny på ett riktigt skrovsmål och det smakade utmärkt efter den långa resan.

Första intrycket vi fick av människorna i Eskilstuna med omnejd var deras dialekt. Vi hade aldrig stött på något liknande och dessutom lade dom till ett "va" efter dom flesta uttalanden. Vi hade tidigare hört både skånska och småländska men det här med Eskilstunadialekt var nånting alldeles speciellt. Människorna var emellertid mycket öppna och tillmötesgående mot oss.

Vi hade också haft helt fel om att det skulle vara ett väglöst land. Här fanns vägar överallt visserligen smala och krokiga. Man lärde snart känna orter som bl a Årila, Jäder och Sundbyholm. Problemet var att trafiken bara ökade och ökade och förbättringar och nya vägar måste till. Sagt och gjort Ola och Johnny började bygga ny förbifart förbi Eskilstuna och jag tog tag i de mindre vägarna runt Eskilstuna tillsammans med våra nyvunna arbetskamrater. Ola reste upp till Dorotea varje helg under den första tiden. När Ola byggt klart vände han åter norrut igen men vi övriga blev kvar i Mälardalen.

